

COMENTARI DE TEXT SOBRE UTILITARISME

“Els actes d’un individu poden resultar nocius als altres o fer cas omís de la deguda consideració que es mereix llur benestar, sense necessitat d’arribar a violar algun dels seus drets constituïts. En aquest cas l’ofensor pot ser punit justament per l’opinió, però no per la llei. Tan bon punt com un aspecte del comportament d’una persona afecta d’una manera perjudicial els interessos d’altri, la societat hi té jurisdicció i esdevé objecte de discussió la qüestió de si la intervenció de la societat és favorable o desfavorable al bé comú. Però no treu cap a res plantejar aquesta qüestió quan la conducta d’una persona afecta només el seus propis interessos o no té necessitat d’afectar els interessos dels altres si no ho volen (partint del supòsit que totes les persones afectades són majors d’edat i tenen un grau normal d’enteniment). En tots aquests casos, l’individu hauria de gaudir d’una llibertat perfecta, tant jurídica com social, per a acomplir l’acte que vulgui i atènyer-se a les conseqüències.”

J.S. MILL, Sobre la Llibertat IV

1.- Exposeu breument -amb paraules vostres i sense comentaris personals- les idees principals del text i com hi apareixen relacionades.

En aquest fragment Mill està defensant el seu concepte de llibertat, en tant que activitat que permet a cadascú actuar amb plena autonomia sempre i quan no perjudiqui els interessos dels altres. Amb això Mill vol dir que aquells actes que afecten només l’individu que els comet no són legalment punibles, tot i que puguin ser mal vistos per l’opinió pública. L’individu gaudeix, en aquests casos, d’una llibertat perfecta i és el màxim responsable dels seus actes.

2. Comenteu el text, és a dir, poseu el text en relació amb el pensament de l’autor i de la seva època, tenint en compte les principals influències que l’autor hagi pogut rebre. (Recordeu que no es demana que desenvolueu un tema, sinó que comenteu el text.)

En aquest text, J.S. Mill (1806-1873) fa una defensa de l’àmbit privat de què tot individu disposa. La llibertat consisteix en el dret a poder decidir individualment sobre les pròpies opcions vitals sense ser limitat o interferit per la llei si la meua opció no interfereix en la privacitat dels altres: per tant la llibertat és l’opció de l’autonomia personal. La llei regula l’àmbit públic i les relacions socials però sobre l’àmbit personal que és el de les conviccions (morals, estètiques, etc.) no té jurisprudència. Cadascú ha de poder fer amb la seva vida allò que li sembli més útil per ser feliç, sense ser obstaculitzat o bescantat en l’àmbit jurídic com a conseqüència de la seva tria personal. Aquesta és una idea central del liberalisme polític i deriva de la confiança en l’autonomia de la raó que havia defensat el moviment Il·lustrat.

Mill va seguir els passos del pare de l’utilitarisme, Jeremy Bentham (1748-1832), i va reformular l’utilitarisme benthamià aportant-hi un component qualitatiu (els actes no es compten només per la quantitat de plaer que ens aporten, sinó també per la seva qualitat). La llibertat personal és un bé de caire qualitatiu perquè permet una vida més diversa i més creativa, lluny de la submissió a una tradició que sovint no fa altra cosa que perpetuar discriminacions o prejudicis. Com a contemporani de la revolució industrial, Mill creu en el progrés però el desenvolupament i el creixement no es poden limitar a la tecnologia, també cal que progressin la llibertat i la diversitat humanes i per això és necessària la llibertat.

Per això, aquest text fa referència a l'àmbit privat inviolable de l'individu, a la seva conducta envers els altres i a la llibertat com a condició natural de l'home, però també fa referència, en definitiva, als límits del poder polític respecte els actes de l'individu que pertanyen només al seu àmbit privat o que no afecten negativament els altres.

Els sentiments i les passions (incloent el dret a "estimar com vulguis" que havia defensat Bentham que fou el primer filòsof a reivindicar els drets dels homosexuals a la seva època) han de quedar fora de la legislació pública en la mesura que no afectin els interessos públics. El fragment que comentem és, precisament, una mostra de la importància del concepte de llibertat en aquest autor, a partir del qual fonamenta tota la seva teoria ètica i política.

3. Compara el concepte de llibertat de Mill amb algun altre concepte de llibertat.

La llibertat ha estat entesa de formes molt diverses al llarg de la història. A Grècia només eren llibres els ciutadans i no com a individus, sinó com a membre d'un grup social. Per això Plató a *La República* no parla de llibertats personals sinó de grups (homes d'or, de plata o de bronze) que tenen drets diferents en la mesura que tenen també una ànima diferent. En canvi la nostra concepció de la llibertat està vinculada a l'autonomia personal i a la reivindicació de la individualitat creativa. Mentre en les societats antigues dominava un sentiment comunitarista, en les societats modernes es desenvolupa l'individualisme.

Però fins i tot la llibertat dels moderns té matisos; per respondre aquesta pregunta ens referirem a la clàssica distinció d'Isaiah Berlin (1909-1997) entre *llibertat negativa* i *llibertat positiva*. La llibertat negativa és més aviat la que defensa Mill, un concepte de llibertat entès com a poder fer sense que els altres interfereixin. La llibertat negativa és sempre llibertat respecte d'alguna cosa, és estar lliure de, un actuar sense impediments de part dels altres o de part de l'Estat. El subjecte és lliure i responsable dels seus actes i disposa d'un àmbit privat que ningú no ha de poder infringir. La negativa és una llibertat que no se centra tant en allò que l'individu pot fer amb ella, sinó en l'atac a allò que la pot coartar. En altres paraules, la llibertat negativa és una llibertat que es blinda davant dels atacs que l'actuació dels altres o de l'estat poden suposar per a l'individu i el seu àmbit privat.

En canvi, la llibertat positiva és un tipus de llibertat restringida i regulada perquè és pròpia d'estructures socials on l'Estat és qui adjudica un espai de llibertat als membres de la societat. És l'Estat qui diu què pertoca fer a cadascú i, per tant, cadascú té llibertat per fer tot allò que l'Estat li concedeix. És doncs, una llibertat que ens ve donada externament: llavors, ser lliure significa poder fer allò que se'm permet, consisteix a no envair la llei sinó a obrar conforme a ella.

Així doncs, aquesta distinció no és pas insignificant. Mentre que la llibertat negativa és més pròpia de societats liberals, la societat marcada per la llibertat positiva té un caràcter de tipus socialista, pel major grau d'intervenció que té l'Estat en l'àmbit privat dels components de la societat.

4. Quina penses que ha de ser la relació entre vicis privats i virtuts públiques?

Un dels problemes de la llibertat negativa és que no pot identificar la llibertat personal amb un simple "fer el que jo vull" (com per cert, tendien a apuntar teòrics polítics com Hobbes i Locke). Que cadascú tingui una esfera de llibertat inviolable no vol dir que l'espai privat d'un no xoqui amb l'espai privat d'un altre o no entri en

conflicte amb l'espai públic. Això fa que convingui trobar compromisos per mitigar el conflicte. I és que viure en societat obliga a observar una línia de conducta envers la resta.

Pel que fa la relació entre vicis privats i virtuts públiques cal dir que la teoria utilitarista neix precisament aquí, en la qüestió de com s'ha d'articular el que es considera bé privat i el que es considera bé públic. Sobre aquest tema ens podem referir a Mandeville (1670-1733) i la seva obra *La faula de les abelles*. Mandeville defensava que no hi ha proporció directa entre vicis privats i vicis públics. És a dir, que allò que des d'un punt de vista de la moral privada és un vici, pot ser una virtut pública. Podem posar el cas de la hipocresia: des de la moral privada és quelcom incorrecte, però des d'una perspectiva pública és en molts casos una virtut evident. És el que passa, per exemple, quan mentim per no desanimar algú altre (amb una d'aquelles mentides que solem anomenar "piatoses"). La mentida és considerada quelcom moralment reprobable en l'àmbit privat, però en aquest cas, com en alguns altres, és fins i tot desitjable pels seus efectes positius en altres persones.

Mandeville i la seva *Faula de les abelles* van ser objecte d'investigació judicial per la seva suposada tendència immoral (que era, de fet, una mala interpretació de l'obra de Mandeville). Però considerant la línia de Mill i la llibertat negativa, si el que cal és aconseguir l'objectiu utilitarista del major bé per al màxim nombre, llavors això no és incompatible amb considerar positiu un vici privat (i que només afecta qui el té) si comporta, en canvi, una virtut pública i, per tant, augmenta la felicitat general.

Per tant, podríem dir que els vicis privats no poden ser punibles si no afecten negativament la resta i fins i tot es podrien voler si tinguessin repercussions positives envers la societat. Ara bé, cal ser molt acurat a l'hora d'afirmar que un vici privat només afecta el subjecte que el té, perquè en la majoria dels casos, les nostres accions acaben afectant d'una manera o altra el nostre entorn. I els nostres vicis solen afectar el nostre entorn de manera negativa.